

میراث عرفانی ایران

با یاد

۶ کتر علی قاضل (۱۳۵۴-۱۳۸۲)

پژوهشگر شیفته آثار شیخ جام

درویش ستهنده
(از میراث عرفانی شیخ جام)

محمد رضا شفیع کدکنی

انتشارات سخن، تهران، ۱۳۹۹

ISBN 978-964-375-925-0 978-964-375-925-0

۷۷ اب دوم در سبب خرقه شیخ قدس سره شعور و التمسیر فی معانی الخیر بینه
 ۷۸ سیم در فکر اولاد و ازواج شیخ قدس سره و شیخ یحیی زاهدی در ادب و ادب
 ۸۷ چهارم در تعلیم شیخ و مقامات او قدس سره ..... و شیخ یحیی
 ۸۸ پنجم در تاریخ علم و وفات و توبه شیخ و اولاد او در زمان قاجار
 ۹۸ ..... و شیخ یحیی و اولاد او
 ۷۸ ..... و شیخ یحیی و اولاد او
 ۹۸ ..... و شیخ یحیی و اولاد او

فهرست

گزارش کار ۱۳

از افسانه تا حقیقت ۲۱

حقیقت تاریخی شیخ جام ۲۲

جغرافیای زندگی شیخ جام ۲۵

همسران شیخ و فرزندان او ۲۶

سفرهای شیخ ۲۸

سفر حج ۳۰

شیخ جام و محمد بن منصور ۳۲

طعم عرفان شیخ جام ۳۶

تحولات ایدئولوژیک آثار شیخ جام ۴۱

ریشه‌های کرامی عرفان شیخ جام ۴۳

در مرز عرفان خراسان و زهد کرامی ۴۷

تحولات تدریجی شیخ جام ۵۰

درباره ابوطاهر گرد ۵۱

سند خرقه شیخ جام ۵۶

ادعای علم لدنی ۶۳

ناشناختگی شیخ در عصر خویش ۶۵

آیا محمد غزنوی مؤلف مقامات ژنده پیل است؟ ۷۱

فهرست منابع و مآخذ: ۱- ابن‌سینا، عیون‌الطب، ترجمه دکتر علی شریعتی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۵۷.
 ۲- ابن‌سینا، کیمیای حیات، ترجمه دکتر علی شریعتی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۵۷.
 ۳- ابن‌سینا، قانون‌الطب، ترجمه دکتر علی شریعتی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۵۷.
 ۴- ابن‌سینا، اسرار‌الطب، ترجمه دکتر علی شریعتی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۵۷.
 ۵- ابن‌سینا، دیوانه‌ها، ترجمه دکتر علی شریعتی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۵۷.
 ۶- ابن‌سینا، مکارم‌الانوار، ترجمه دکتر علی شریعتی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۵۷.
 ۷- ابن‌سینا، مکارم‌الانوار، ترجمه دکتر علی شریعتی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۵۷.
 ۸- ابن‌سینا، مکارم‌الانوار، ترجمه دکتر علی شریعتی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۵۷.
 ۹- ابن‌سینا، مکارم‌الانوار، ترجمه دکتر علی شریعتی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۵۷.
 ۱۰- ابن‌سینا، مکارم‌الانوار، ترجمه دکتر علی شریعتی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۵۷.

گزارش کار

با شیخ جام، به ویژه در عصرِ ما، در دو سوی افراط و تفریط، برخورد شده است. آنها که نگاهِ سُنتی و نگاهِ مؤمنانه و مُخلصانه و حتی خانوادگی دارند و از روی سرسپردگی به او و «کراماتِ» او و «مزارِ» او می‌نگرند، او را از آن گونه می‌بینند که یک قدیس را که به هرچه نظر می‌کرده است، از چرک پیشانی خودش تا سنگِ بیابان، زَرِ ناب می‌شده و با یک نگاه، کورِ مادرزاد را بینایی می‌بخشیده است. در طرفِ مقابل نیز کسانی کوشیده‌اند که «کراماتِ» شیخ و «شخصیتِ روانیِ» او را با دیدی انتقادی بنگرند و با استهزا و تمسخر با او روبرو شوند. آنچه در بعضی مجلات و کتاب‌های نیم قرن اخیر دربارهٔ او دیده شده است، چه در ایران و چه در خارج، غالباً ازین دیدگاه بوده است.^۱

(۱) دو تن از پژوهشگران معاصر ایران را می‌توان نمایندگان این دو نوع نگاه نسبت به شیخ جام، شناخت: دکتر حشمت‌الله مؤید سنندجی، استاد نامدار دانشگاه شیکاگو و دکتر علی فاضل، استاد برجسته دانشگاه ملی (شهید بهشتی امروز) دکتر مؤید با نگاهی انتقادی و خردگرایانه بیشتر جوانبِ منفیِ مقاماتِ شیخ جام را دیده است و دکتر فاضل جوانبِ مثبتِ